

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра кримінально-правових дисциплін

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Практикум зі складання кримінальних процесуальних документів»

Для студентів юридичного
факультету

Дніпро – 2016

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ:

О.Ю. Хабло, кандидат юридичних наук; О.С. Степанов, кандидат юридичних наук; М.П. Климчук, кандидат юридичних наук; К.Г. Горелкіна, кандидат юридичних наук; О.В. Мельник, кандидат юридичних наук, доцент; О.Г. Яновська, доктор юридичних наук, доцент; А.В. Форостяний, кандидат юридичних наук, доцент.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Лукашевич В.Г., доктор юридичних наук, професор;
Градецький А.В., кандидат юридичних наук, доцент

Конспект лекцій обговорений та схвалений на засіданні кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету

“09” серпня 2016 р., протокол № 22

**ТЕМА 1. Правові та наукові засади процесуального
документоведення.**

(2 години)

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

Вступ

1.

1. Поняття, сутність та правова природа процесуальних актів досудового розслідування.
2. Класифікація актів досудового розслідування.
3. Правове значення кримінально-процесуальних документів, які складаються органами досудового розслідування.
4. Загальна характеристика та процесуальна форма основних кримінально-процесуальних актів досудового розслідування.
5. Вимоги, що висуваються до процесуальних актів досудового розслідування.

Висновки

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua//>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Про прокуратуру: Закон України від 2 березня 2014 року № 1789-XII // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 березня 2014 року № 2453-VI // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Про Конституційний Суд України: Закон України: від 16 жовтня 1996 року № 422/96-ВР // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
8. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 року № 565-XII // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
9. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

10. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-ХІІ // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
11. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні [Текст]: наказ Генерального прокурора України від 19 грудня 2012 року № 4гн / Офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua>
12. Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження: інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 квітня 2013 року № 223-558/0/4-13 // Офіційний веб-сайт Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sc.gov.ua>
13. Басиста І.В. Прийняття і виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування / І.В. Басиста. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2011. – 500 с.
14. Баулін О.В. Процесуальна самостійність і незалежність слідчого та їх правові гарантії / О.В. Баулін, Н.С. Карпов. – К.: Охорона праці, 2001. – 232 с.
15. Белькова О.В. Особливості змісту правового статусу свідка в судових стадіях кримінального процесу України / О.В. Белькова // Право і безпека. – 2005. – № 44. – С. 44.
16. Бережний О.І. Преюдиціальність судових рішень у кримінальних справах / О.І. Бережний. – Х.: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2004. – 176 с.
17. Актуальні питання кримінального процесу України / Є.М. Блажівський, І.М. Козьяков, О.М. Толочко, С.С. Мірошніченко та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 304 с.
18. Божьев В.П. Состязательность на предварительном следствии / В.П. Божьев // Законность. – 2004. – № 1. – С. 3–6.

19. Волкотруб С.Г. Імунітет у кримінальному процесі України / С.Г. Волкотруб. – Х.: Консум, 2005. – 144 с.
20. Гловацький І.Ю. Діяльність адвоката-захисника у кримінальному процесі / І.Ю. Гловацький. – К.: Атіка, 2003. – 352 с.
21. Гошовський М.І. Потерпілий у кримінальному процесі України / М.І. Гошовський, О.П. Кубинська. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 189 с.
22. Давиденко С.В. Потерпілий як суб'єкт кримінально-процесуального доказування / С.В. Давиденко. – Х.: ФІНН, 2008. – 296 с.
23. Дворник А. Функції прокурора у досудовому кримінальному провадженні за новим КПК України / А. Дворник // Вісник прокуратури. – 2013. – № 3. – С. 104–112.
24. Зейкан Я.П. Право на захист у кримінальному процесі / Я.П. Зейкан. – К.: Юридична практика, 2004. – 288 с.
25. Зеленецький В. Поняття потерпілого від злочину у кримінально-процесуальному праві / В. Зеленецький, Л. Лобойко // Вісник прокуратури. – 2007. – № 7. – С. 48–57.
26. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / Є.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація та ін. – Т. 2. – Х.: Право, 2012. – 664 с.
27. Лобач В. Здійснення прокурором кримінального переслідування / В. Лобач // Вісник прокуратури України. – 2007. – № 2. – С. 79–85.
28. Малярєнко В.Т. Змагальність сторін у кримінальному судочинстві / В.Т. Малярєнко // Вісник прокуратури. – 2003. – № 1. – С. 15–21.
29. Малярєнко В.Т. Про змагальність сторін у кримінальному судочинстві та функціональне становище суду (окремі аспекти) / В.Т. Малярєнко // Вісник Верховного Суду України. – 2002. – № 6. – С. 6–10.
30. Малярєнко В.Т. Прокурор у кримінальному судочинстві: деякі проблеми та шляхи їх вирішення / В.Т. Малярєнко, І.В. Вернидубов. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 240 с.

31. Михайленко О.Р. Прокурор, захисник і суд у кримінальному судочинстві України / О.Р. Михайленко // Адвокат. – 2004. – № 3. – С. 10–11.
32. Молдован А.В. Кримінальний процес України / А.В. Молдован, С.М. Мельник. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 368 с.
33. Півненко В.П. Впровадження конституційних принципів змагальності та рівності сторін на стадії досудового слідства: проблеми і шляхи їх вирішення / В.П. Півненко // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – № 2. – С. 48–52.
34. Присяжнюк Т.І. Потерпілий від злочину: проблеми правового захисту / Т.І. Присяжнюк. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 240 с.
35. Рогатинська Н. Процесуальний статус захисника та його участь у кримінальному судочинстві / Н. Рогатинська // Право України. – 2007. – № 5. – С. 96–99.
36. Сафроняк Р. Учасники кримінального процесу та їх процесуальне становище у контексті КПК України 2012 року / Р. Сафроняк // Вісник прокуратури. – 2012. – № 11. – С. 33–42.
37. Сафроняк Р. Процесуальне становище сторони обвинувачення / Р. Сафроняк // Вісник прокуратури. – 2013. – № 4. – С. 67–73.
38. Сенаторов М. Права потерпілого від злочину: міжнародні стандарти та вітчизняний шлях / М. Сенаторов // Право України. – 2006. – № 5. – С. 130–133.
39. Спусканюк Ю. Повноваження прокурора в стадії досудового розслідування у зв'язку з реформуванням кримінально-процесуального законодавства / Ю. Спусканюк // Вісник прокуратури. – 2012. – № 7. – С. 93–97.
40. Тертишник В. Захист прав потерпілого в умовах змагального судочинства / В. Тертишник, О. Тертишник // Вісник прокуратури. – 2003. – № 3. – С. 50–55.
41. Толочко О.М. Правова природа процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням / О.М. Толочко // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2. – С. 60–64.
42. Трагнюк Р. Функції прокурора на досудовому слідстві / Р. Трагнюк // Право України. – 2007. – № 4. – С. 60.

43. Черечукіна Л. Інститут понять: гарантія додержання законності або процесуальний архаїзм / Л. Черечукіна // Право України. – 1999. – № 6. – С. 80–83.

МЕТА ЛЕКЦІЇ полягає в тому, що вивчення цієї базової теми створить достатню базу для успішного засвоєння подальшого матеріалу та ефективного застосування на практиці набутих знань.

ВСТУП

Кримінально-процесуальний закон встановлює чітко визначений порядок діяльності органів дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду, що є необхідною передумовою досягнень завдань кримінального судочинства, визначених ст. 2 КПК України. Діяльність державних органів, посадових осіб і громадян в сфері кримінального судочинства складається з передбачених законом процесуальних дій, яким надається форма письмових процесуальних документів.

1. Поняття, сутність та правова природа процесуальних актів досудового розслідування

Письмові акти можна неодноразово вивчати, оцінювати, погоджуватись чи не погоджуватись з ними. Це об'єкт перевірок з метою встановлення їх законності і обґрунтованості, правомірності діяльності відповідних осіб і органів.

Процесуальні дії і рішення учасників кримінально-процесуальної діяльності, яким надана форма письмового документу називаються **кримінально-процесуальними актами**.

Процесуальний акт кримінального судочинства, будучи індивідуально-правовим актом, покликаний забезпечити реалізацію кримінально-правових та кримінально-процесуальних норм, сприяти втіленню в життя прав та обов'язків

учасників кримінального процесу. В цьому відношенні **кримінально-процесуальні акти досудового розслідування** мають велике значення. Вони є не лише засобами швидкого і повного розкриття та розслідування злочину, викриття винних, забезпечення реалізації принципу невідворотності кримінальної відповідальності, але й сприяють правовому вихованню населення, укріпленню принципу законності у всіх сферах суспільного життя, є засобами забезпечення прав та законних інтересів осіб – учасників кримінального судочинства.

В українській мові та юридичній науці термін „акт” розуміють у двох значеннях:

- по-перше, акт як прояв людської діяльності;
- по-друге, акт як документ, тобто словесно-документальне відображення такої діяльності.

В юридичній літературі, коли мова йде про правовий акт, частіше за все мається на увазі юридичний документ. Таке поняття акту відповідає термінологічному значенню цього слова, а також положенням, закріпленим чинним законодавством.

Кримінально-процесуальні акти досудового розслідування як різновид індивідуально-правових актів мають загальні для всіх **ознаки**:

- кримінально-процесуальні акти досудового розслідування є правовою формою діяльності державних органів, які здійснюють досудове розслідування, тобто, по перше виходять від вказаних органів, а по друге – є результатом їх діяльності;
- всі кримінально-процесуальні акти досудового розслідування мають чітко визначену законом процесуальну форму;
- кожен акт досудового розслідування характеризується певним змістом – або відображає рішення по справі (постанова, подання, обвинувальний висновок), або відображає хід, порядок та результати процесуальної дії (протоколи);

- кримінально-процесуальні акти досудового розслідування забезпечуються та охороняються системою заходів державного, у тому числі процесуального, примусу;
- кримінально-процесуальні акти досудового розслідування є однією з передумов виникнення кримінально-процесуальних правовідносин;
- кримінально-процесуальні акти досудового розслідування викликають певні юридичні наслідки;
- кримінально-процесуальні акти досудового розслідування взаємопов'язані між собою;
- всі кримінально-процесуальні акти досудового розслідування повинні відповідати вимогам законності та обґрунтованості.

За своєю правовою природою процесуальні акти досудового розслідування є правозастосовчими актами, які стосуються конкретних життєвих ситуацій, що мають відповідні правові якості. Складання того чи іншого процесуального документу – це результат застосування норми права, тобто не просто судження, а певне вирішення правових питань.

В кримінально-процесуальних актах досудового розслідування можуть вирішуватись не тільки суто процесуальні питання, а й кримінально-правові (постанова про порушення кримінальної справи, постанова про притягнення як обвинуваченого, обвинувальний висновок), а також цивільно-правові та цивільно-процесуальні (постанова про визнання цивільним позивачем, постанова про притягнення як цивільного відповідача).

Кримінально-процесуальні акти, які складаються у кримінальній справі компетентними органами та особами, є юридичними фактами, що породжують виникнення, зміну чи припинення відповідних правовідносин. Згідно з законом (ч. 5 ст. 114 КПК) винесені слідчим процесуальні акти по кримінальній справі, яка знаходиться у його провадженні, є обов'язковими для виконання всіма підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами та громадянами. В той же час, владний характер діяльності органів досудового розслідування не виключає, а навпаки – передбачає забезпечення ними прав,

гарантій та законних інтересів осіб, що беруть участь у кримінальному судочинстві.

ВИСНОВОК ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ

Таким чином, процесуальний акт досудового розслідування – це письмовий документ, який виходить від державних органів чи посадових осіб, які провадять досудове розслідування кримінальних справ, складений або винесений в результаті їх діяльності у чітко встановленій законом процесуальній формі і включає в себе певне рішення по справі або відображає хід і результати проведеної процесуальної дії.

2.Класифікація актів досудового розслідування

Необхідність класифікації кримінально-процесуальних актів досудового розслідування викликана, в першу чергу їх різноманіттям, різницею в їх характері та змісті.

В якості підстав класифікації процесуальних актів досудового розслідування необхідно взяти найбільш суттєві ознаки, які властиві тій чи іншій групі процесуальних актів. Виходячи з цього, доцільно розглянути класифікацію вказаних процесуальних документів за наступними ознаками:

1) в залежності **від змісту** процесуальні документи досудового розслідування можуть бути поділені на дві великі групи:

- акти, якими оформлюється провадження окремих процесуальних дій (протоколи);
- акти, якими оформлюється прийняття певних процесуальних рішень (постанови, подання, доручення, обвинувальний акт).

2) в залежності **від суб'єктів** кримінального процесу, від яких вони виходять:

- процесуальні акти слідчого;

- процесуальні акти особи, яка провадить дізнання;
- процесуальні акти начальника слідчого підрозділу;
- процесуальні акти прокурора.

3) **за направленістю** процесуальні акти поділяються на:

- процесуальні акти, пов'язані з прийняттям рішення про направлення розслідування по справі (постанова про порушення кримінальної справи, постанова про зупинення досудового слідства тощо);
- процесуальні акти, направлені на збирання, оцінку та перевірку доказів (протоколи слідчих дій, постанова про проведення обшуку, постанова про призначення експертизи тощо);
- інші процесуальні акти (протокол роз'яснення прав підозрюваному, протокол роз'яснення прав експерту, протокол оголошення потерпілому про закінчення досудового слідства тощо).

4) **за обов'язковістю прийняття:**

- обов'язкові, тобто ті, які завжди складаються або виносяться з додержанням безумовної вимоги кримінально-процесуального закону по будь-якій справі або певної категорії справ (постанова про порушення кримінальної справи – по всіх без виключення справах; постанова про притягнення як обвинуваченого, протокол допиту свідка, обвинувальний висновок – по більшості справ; постанова про призначення судово-медичної експертизи – по справах про вбивство або нанесення тілесних ушкоджень тощо);
- факультативні, тобто такі, які складаються або виносяться в залежності від обставин справи, напрямку розслідування (постанова про привід свідка, протокол обшуку,

постанова про притягнення як цивільного відповідача, доручення органу дізнання в порядку ч. 3 ст. 114 КПК тощо).

5) **за характером дії** процесуальні акти поділяються на:

- процесуальні акти разової дії (постанова про привід підозрюваного, свідка, потерпілого, експерта, постанова про проведення обшуку, постанова про освідкування тощо);
- процесуальні акти триваючої дії (постанова про визнання потерпілим, постанова про накладення арешту на майнотощо).

ВИСНОВОК ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ

Отже, в сучасній юридичній науці класифікація відіграє суттєву роль, оскільки є одним з важливих аспектів системного підходу до досліджуваних об'єктів, забезпечує всебічне їх дослідження.

Кримінально-процесуальні акти досудового розслідування класифікуються в залежності від змісту, в залежності від суб'єктів, за направленістю, за обов'язковістю прийняття та за характером дії.

3.Правове значення кримінально-процесуальних документів, які складаються органами досудового розслідування

Всебічне пізнання кримінально-процесуальних актів досудового розслідування передбачає встановлення їх правового значення. Правове значення процесуальних актів найбільш яскраво проявляється в їх функціях.

Організуюча функція. Організуюча роль кримінально-процесуальних документів проявляється на всіх етапах досудового розслідування. Так, рішення про порушення кримінальної справи є правовою підставою для проведення невідкладних слідчих дій, направлених на встановлення обставин вчиненого злочину та особи, що його вчинила. В результаті порушення кримінальної

справи виникають численні правовідносини між прокурором і слідчим, слідчим і захисником, слідчим і потерпілим тощо.

Засвідчувальна функція кримінально-процесуальних актів органів досудового розслідування, перш за все, характеризує зовнішню сторону акту. Вона виражається у фіксації умов, ходу та результатів слідчих або інших процесуальних дій, прийнятого рішення в процесуальному документі.

Інформаційна функція процесуальних актів досудового розслідування може розглядатися у двох аспектах.

По-перше, кримінально-процесуальний акт повинен сприяти отриманню з нього необхідної інформації, що, в свою чергу, забезпечується належною фіксацією отриманої інформації у процесуальному документі.

Другий аспект інформаційної функції полягає в забезпеченні слідчим або дізнавачем відповідності процесуального акту тим вимогам, які свідчитимуть про його грамотність, логічність і визначеність. Непотрібна інформація, яка не має відношення до досліджуваних обставин, „засмічує” справу непотрібними відомостями, відволікає особу, яка вивчає матеріали кримінальної справи, від змісту кримінально-процесуального акту, не дає можливості створити цілісне бачення події злочину у всіх її юридично значимих ознаках.

Охоронна функція процесуальних актів досудового розслідування може розглядатися у вузькому і широкому значенні.

Вузьке розуміння охоронної функції процесуальних актів досудового розслідування полягає в охороні правових норм, які можуть бути порушені при провадженні досудового слідства та дізнання.

Широке розуміння охоронної функції процесуальних актів досудового розслідування безпосередньо пов'язане з принципом публічності кримінального процесу і полягає в охороні прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб від злочинних посягань.

Попереджувальна функція процесуальних актів досудового розслідування виражається в їх превентивному впливі як на учасників кримінально-процесуальних правовідносин, так і на інших громадян з метою

попередження злочинності, утвердження принципу законності у всіх сферах суспільного життя та авторитету органів кримінальної юстиції.

Виховна функція безпосередньо пов'язана з попереджувальною функцією кримінально-процесуальних актів. Виховне значення процесуальних документів, які складаються органами досудового розслідування, полягає у певному правовому впливі на громадян та посадових осіб, з метою забезпечення їх правомірної поведінки. В цьому відношенні вони є засобами правової пропаганди, формування високого рівня правової свідомості та правової культури населення.

Пізнавальна функція кримінально-процесуальних актів досудового розслідування проявляється, перш за все, при провадженні слідчих дій. Так, за результатами проведення слідчих дій складаються протоколи, в яких закріплюються виявлені матеріальні та ідеальні сліди злочину, які, в кінцевому результаті, дозволяють встановити істину по справі.

Правовстановлююча функція процесуальних актів досудового розслідування характеризується тим, що в результаті винесення або складання конкретного процесуального акту з'являється конкретний суб'єкт кримінального процесу, наділений визначеним кримінально-процесуальним законом колом прав та обов'язків.

Правозабезпечувальна функція актів досудового розслідування в найбільшій мірі актуалізується в процесуальних актах, направлених на застосування заходів процесуального примусу (запобіжні заходи, відсторонення від посади, накладення арешту на майно тощо), які завжди пов'язані з певними правовими обмеженнями особистого чи майнового характеру.

Контролююча функція кримінально-процесуальних актів досудового розслідування проявляється у можливості перевірки, контролю та нагляду за якістю кримінально-процесуальних актів, а відтак за законністю та якістю всього досудового розслідування в цілому.

ВИСНОВОК ДО ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ

В результаті аналізу впливу процесуальних актів досудового розслідування на учасників кримінально-процесуальних відносин та інших осіб можна умовно виділити наступні функції: організуюча; правовстановлююча; правозабезпечувальна; пізнавальна; засвідчувальна; інформаційна; охоронна; попереджувальна; контролююча; виховна.

4. Загальна характеристика та процесуальна форма основних кримінально-процесуальних актів досудового розслідування

Під час провадження досудового розслідування слідчий складає понад 20 найменувань кримінально-процесуальних документів. Розглянемо основні види процесуальних документів досудового розслідування з точки зору їх процесуальної форми, структури, змісту та обов'язкових реквізитів.

Постанова – це письмовий процесуальний документ, у якому сформульоване рішення, прийняте слідчим, прокурором або органом дізнання під час провадження досудового розслідування у визначених кримінально-процесуальним законом випадках.

Відповідно до вимог КПК у постанові зазначається місце і час її складання, посада особи, що виносить постанову, її прізвище, справа, в якій проводиться слідство, і обґрунтування прийнятого рішення, а також стаття КПК, на підставі якого прийнято рішення. Одночасно, для окремих видів постанов кримінально-процесуальний закон передбачає додаткові вимоги щодо їх змісту: постанова про розшук підозрюваного – ст. 139 КПК; постанова про обрання запобіжного заходу – ч. 2 ст. 165-1 КПК; постанова про призначення експертизи – ч. 2 ст. 196 КПК; постанова про закриття кримінальної справи – ч. 1 ст. 214 КПК; постанова про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру – ч. 3 ст. 417 КПК.

В структурному відношенні постанова складається із вступної, описово-мотивувальної та резолютивної частини. У вступній частині постанови зазначається: назва постанови; населений пункт, в якому виноситься постанова; число, місяць, рік винесення постанови; посада, спеціальне звання, прізвище та ініціали посадової особи, яка винесла постанову; номер кримінальної справи, з якої виноситься постанова.

В описово-мотивувальній частині постанови вказується: короткий виклад обставин справи; юридична оцінка фактичним обставинам справи; мотиви та підстави прийняття процесуального рішення з посиланням на конкретні норми матеріального та процесуального законодавства.

Резолютивна частина постанови містить в собі юридичне формулювання прийнятого процесуального рішення; вказівка на виконання додаткових процесуальних вимог, пов'язаних з прийняттям процесуального рішення (направлення копії постанови прокурору, повідомлення про прийняте рішення зацікавлених осіб тощо); підпис посадової особи, яка винесла постанову.

Важливою передумовою ефективного вирішення завдань досудового слідства є взаємодія слідчого з органом дізнання. Найбільш поширеною процесуальною формою такої взаємодії є виконання органом дізнання доручень і вказівок слідчого про проведення розшукових і слідчих дій. Як правило, такі доручення і вказівки для більш точного їх виконання даються у письмовій формі, відтак, процесуальним документом, у якому вони формулюються є **доручення органу дізнання**. Слід наголосити, що вказаний процесуальний документ не слід змішувати з **окремим дорученням**, яке слідчий вправі адресувати лише в інший слідчий район.

КПК України не містить норм, які б визначали процесуальну форму згадуваних доручень. Однак в слідчій практиці виробилася загально прийнятна форма вказаних документів. Зокрема, доручення обов'язково повинно містити наступне: назву органу, якому надається доручення; вказівку про те, від кого йде доручення; короткий виклад обставин справи, по якій дається доручення; посилання на юридичну основу дачі доручення (ч. 3 ст. 114 КПК або ст. 118

КПК); зміст доручення; порядок виконання доручення; відомості, які слід врахувати при виконанні доручення; доцільні тактичні прийоми проведення процесуальної дії; строки виконання доручення; вказівка на посадову особу, в якої можна отримати додаткові роз'яснення по дорученню.

Протокол – це процесуальний документ, який складається у визначених кримінально-процесуальним законом випадках слідчим або особою, яка провадить дізнання, в якому відображається порядок, хід та результати проведеної слідчої або іншої процесуальної дії. Основні процесуальні вимоги до протоколу слідчої дії визначені КПК. Крім дотримання формальних правил щодо обов'язкових реквізитів вказаних документів, необхідною вимогою, яка висувається до протоколів слідчих дій, є повнота і достовірність даних, що в них відображаються. Процесуальна форма таких протоколів, в цілому, має спільні риси. В свою чергу, їх зміст конкретизується з урахуванням особливостей, завдань, обставин та результатів кожної слідчої дії.

В структурному відношенні протокол складається з вступної, описової та заключної частини.

У вступній частині протоколу зазначається: назва протоколу; населений пункт, в якому складений протокол; число, місяць, рік складання протоколу; час початку і час закінчення провадження процесуальної дії; посада, спеціальне звання, прізвище та ініціали посадової особи, яка провадила процесуальну дію і склала протокол; у відповідності з якими нормами КПК провадилась процесуальна дія і був складений протокол; на підставі якого процесуального акту проводиться процесуальна дія; де провадилась процесуальна дія; перелік осіб, що приймають участь у провадженні процесуальної дії із вказівкою їх прізвищ, ініціалів та адрес; вказівка про те, що присутнім особам було роз'яснено їх права та обов'язки, вказівка про попередження особи про кримінальну відповідальність за ст. 384 та ст. 385 КК (у разі необхідності).

В описовій частині протоколу викладається зміст проведеної процесуальної дії: послідовність дій особи, що її провадить, учасників

процесуальної дії; детальний опис предметів, слідів, що виявлені та вилучені під час проведення процесуальної дії; показання особи, за участю якої проводилась слідча дія; заяви та зауваження, що надійшли від учасників процесуальної дії, технічні та техніко-криміналістичні засоби, що були використані під час провадження процесуальної дії тощо.

Заключна частина протоколу містить в собі відмітку про те, що протокол прочитаний уголос (прочитаний учасниками процесуальної дії особисто); відмітку про наявність чи відсутність зауважень та доповнень з боку учасників процесуальної дії; відомості про додатки до протоколу (фотознімки, матеріали звукозапису або відеозапису, плани, схеми, зліпки, інші матеріали); підписи учасників слідчої дії та посадової особи, яка склала протокол.

Обвинувальний акт – це підсумковий документ, який складається слідчим або прокурором після закінчення досудового слідства, в якому дається аналіз і оцінка зібраних по справі доказів, на основі яких формулюється обвинувачення, яке є остаточним рішенням слідчого або прокурора про наявність достатніх підстав вважати особу винною у вчиненні злочину та направлення кримінальної справи до суду для вирішення її по суті. Обвинувальний акт є одним з найважливіших процесуальних документів, який складається лише після того, як будуть зібрані всі докази по справі і у слідчого в результаті процесу доказування сформується остаточне внутрішнє переконання про винність обвинуваченого. Процесуальна форма та структура обвинувального акту та додатків до нього визначена ст.ст. 223, 224 КПК.

ВИСНОВОК ДО ЧЕТВЕРТОГО ПИТАННЯ

Отже, під час провадження досудового розслідування слідчий складає понад 20 найменувань кримінально-процесуальних документів, основними з яких такі процесуальні документи досудового розслідування як постанова, протокол та обвинувальний акт.

5.Вимоги, що висуваються до процесуальних актів досудового розслідування

Аналіз чинного кримінально-процесуального законодавства свідчить про те, що деякі з його норм визначають безпосередні вимоги, які висуваються до тих чи інших процесуальних документів. Разом з тим, у Кримінально-процесуальному кодексі України відсутні норми, які б визначали загальні вимоги, яким повинні відповідати всі процесуальні акти досудового розслідування. Саме тому, доцільно виділити три групи вимог, що висуваються до процесуальних актів досудового розслідування:

- вимоги, які безпосередньо визначені в законі, а саме законність, обґрунтованість, мотивованість і справедливість;
- вимоги, які прямо не сформульовані у кримінально-процесуальному законі в якості спеціальних правил, але витікають з принципів кримінального процесу, а саме повнота, всебічність та об'єктивність;
- вимоги, які визначає слідча практика та кримінально-процесуальна теорія: визначеність, логічність, грамотність, висока культура оформлення.

Розглянемо кожну групу вимог більш детально.

Вимоги, які безпосередньо визначені в законі:

Законність процесуального акту досудового розслідування означає таку вимогу, яка полягає у точному дотриманні норм кримінально-процесуального права, які регулюють форму, зміст процесуального документу та компетенцію органів досудового розслідування при винесенні правозастосовчих актів, а також їх повну відповідність нормам кримінального та іншого матеріального права, на основі яких вирішується питання про кваліфікацію вчиненого злочинного діяння, розмір та характер завданої злочином шкоди та інші правові питання.

Обґрунтованість кримінально-процесуального акту досудового розслідування можна розглядати з точки зору підстав його складання, а також з точки зору обґрунтування його складання зібраними по справі доказами та посиланнями на закон.

Не дивлячись на єдину правову природу процесуальних актів досудового розслідування, кримінально-процесуальний закон не визначає єдиної, загальної для всіх актів підстави для їх винесення або складання. В одних випадках в якості підстави для винесення процесуального акту в досудових стадіях закон визначає наявність „достатніх даних” (ч. 2 ст. 94 КПК), в інших – за наявності „достатніх підстав вважати” (ч. 2 ст. 148; ч. 1 ст. 177 КПК), або – „коли є досить доказів” (ст. 131 КПК) тощо. Але, в будь якому випадку, кримінально-процесуальне законодавство визначає об’єктивні підстави для прийняття процесуальних рішень або проведення процесуальних дій, які не залежать від переконання конкретного суб’єкту кримінально-процесуальної діяльності, а, навпаки, впливають на нього, сприяють прийняттю найбільш оптимального та правильного процесуального рішення або проведення процесуальної дії. Такими підставами є конкретні об’єктивні фактичні дані, тобто докази, на підставі яких встановлюється вірогідність або достовірність відповідних фактів та обставин.

Докази, якими обґрунтовується кримінально-процесуальний акт, повинні бути достовірними, що забезпечується дотриманням процесуальних правил щодо їх збирання, перевірки та оцінки.

Обґрунтованість процесуального акту досудового розслідування передбачає необхідність його обґрунтування посиланнями на відповідні норми кримінально-процесуального, кримінального та інших галузей законодавства.

Мотивованість як вимога, що пред’являється до актів досудового розслідування передбачена цілим рядом норм, які містяться в КПК (ч. 1 ст. 123, ст. 124, ч. 2 ст. 129, ст. 131, ст. 136, ч. 1 ст. 165, ч. 3 ст. 177, ч. 2 ст. 178, ч. 2 ст. 196, ч. 4 ст. 206, ч. 1 ст. 214, ч. 3 ст. 221 КПК). Вказану вимогу кримінально-

процесуальний закон висуває в першу чергу до процесуальних рішень. Разом з тим, мотивування, тобто сукупність доводів, повинна бути у кожному процесуальному документі. Цією сукупністю доводів, аргументів слід мотивувати необхідність проведення процесуальної дії, правильність прийнятого процесуального рішення. Результат мотивування – мотивованість, тобто приведення всієї сукупності доводів і аргументів в систему, яка підтверджує і переконує в правильності кримінально-процесуального акту.

Справедливість процесуальних актів досудового розслідування є одним з проявів їх законності. Несправедливий процесуальний акт є незаконним, а тому справедливість необхідно розглядати як одну з процесуальних гарантій дій та рішень слідчого або органу дізнання на стадії досудового розслідування.

Вимоги, які витікають з принципів кримінального процесу:

Всебічність процесуального акту досудового розслідування визначається як необхідність вичерпного встановлення всіх обставин справи, які мають значення для її правильного вирішення з урахуванням всіх можливих версій, які висунуті в тій чи іншій слідчій ситуації.

Всебічність і повнота досудового слідства за своїм змістом є складними та багатоаспектними поняттями. Всебічність передбачає не тільки висунення по справі всіх можливих версій, але й їх ретельну перевірку для встановлення предмету доказування.

Кримінально-процесуальні акти досудового розслідування повинні всебічно відображати хід і результати проведених процесуальних дій.

Кожен процесуальний акт досудового розслідування повинен бути **об'єктивним**. Від об'єктивності посадової особи, яка приймає процесуальне рішення або проводить процесуальну дію, багато в чому залежить досягнення завдань кримінального судочинства. Об'єктивність – це неупередженість при встановленні та оцінці обставин справи, при прийнятті процесуальних рішень та провадженні процесуальних дій, які фіксуються у відповідних

процесуальних документах. Вимога об'єктивності процесуальних актів слідчого та органу дізнання попереджає можливість обвинувальної або виправдувальної направленості досудового розслідування кримінальної справи.

Вимоги, які визначає слідча практика та кримінально-процесуальна теорія в переважній більшості стосуються оформлення процесуальних документів слідчим.

Грамотність кримінально-процесуального документу відображає не тільки рівень професійної підготовки слідчого, але і його загальнокультурний рівень. За якістю складання процесуальних актів слідчим можна говорити про нього як про спеціаліста, дійсно професіонала, культурну людину.

Для грамотної юридичної мови характерним є правильне використання спеціальної термінології, точна побудова речень та окремих фраз, дотримання правил граматики.

Грамотність процесуальних актів досудового розслідування можна розглядати у двох аспектах: широкому (юридично-мовному) та вузькому (граматичному).

Логічність – це така якість процесуального акту досудового розслідування, яка передбачає відсутність внутрішніх протиріч між окремими його частинами, між зібраними по справі доказами та висновками, викладеними у ньому, а також відсутність суперечностей з іншими процесуальними актами.

В кримінально-процесуальних актах, які складає слідчий, всі значимі обставини необхідно викладати послідовно, тобто так, щоб кожне нове положення впливало з попереднього або логічно було пов'язано з ним, щоб не траплялися протиріччя і висновки, які жодним чином не впливають зі змісту процесуального документу.

Культура оформлення процесуальних актів досудового розслідування, поряд з грамотністю, дає загальне уявленні про якість слідчої роботи. Культура процесуальних актів слідчого залежить, перш за все, від його юридичної грамотності та загального рівня його культури.

Культура оформлення процесуальних актів досудового розслідування може бути охарактеризована в двох аспектах. По перше, вона передбачає написання тексту документу на чистому, охайному бланку, або ж роздрукування процесуального акту, виконаного з використанням комп'ютерної техніки, на чистому, непошкодженому листі паперу. По друге, культура оформлення процесуальних документів слідчим залежить від всієї його технічної роботи по кожній кримінальній справі.

ВИСНОВОК ДО П'ЯТОГО ПИТАННЯ

Вимоги, які висуваються до процесуальних актів досудового розслідування – це сукупність обов'язкових, заснованих на приписах кримінально-процесуального законодавства та принципах кримінального процесу України, а також на рекомендаціях судово-слідчої практики і теорії кримінального процесу умов (правил), яким повинні відповідати як процесуальні дії і рішення суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності, так і процесуальні документи, якими оформлюється прийняття таких рішень або провадження таких дій.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ:

Отже, без письмових процесуальних документів судочинство є неможливим, оскільки письмові процесуальні акти становлять матеріалізовану частину процесуальної форми. Завдяки письму розумова, вольова, психологічна діяльність об'єктивізується мовними, словниковими та граматичними засобами. Це, в свою чергу, дає можливість не тільки зафіксувати прийняте рішення або проведenu дію, а й заощадити час, передати на відстань, довести, якщо це потрібно, до відома необмеженого кола осіб.

Повнота процесуальних актів досудового розслідування характеризує якість проведених слідчих та інших процесуальних дій, глибину їх проникнення у дослідженні обставин справи. В цьому відношенні процесуальний акт повинен відповідати фактичним обставинам справи та слідчій ситуації, яку може вирішити конкретний кримінально-процесуальний акт.

Про повноту процесуального акту досудового розслідування свідчить і його відповідність вказаним у кримінально-процесуальному законі реквізітам.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ДАНОЇ ТЕМИ

При підготовці теми, студентам слід враховувати різнобічні наукові підходи до визначення, класифікації та розуміння деяких питань.

Для вдалого засвоєння цієї теми, студентам рекомендується звернутись не лише до базового (обов'язкового) списку літератури, а й до інших наукових джерел, які можна знайти у бібліотеці університету або у книжковому фонді навчально-методичного кабінету кафедри кримінально-правових дисциплін.

Так, під час розгляду теми, слід, також, використовувати наукові праці як українських, так і зарубіжних вчених.

Однак, опрацьовувати додаткову літературу слід з урахуванням національної доктрини, особливостей правової системи України.